

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 369

Przemiany strukturalne i koniunkturalne na światowych rynkach

Tom 1

Redaktorzy naukowci

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska, Barbara Majewska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-478-3 (całość)
ISBN 978-83-7695-451-6 (tom 1)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Franciszek Adameczuk: Identyfikacja modelu klastra oraz etapu jego rozwoju na przykładzie klastra ceramika i turystyka	11
Łukasz Ambroziak: Ocena pozycji konkurencyjnej nowych państw członkowskich UE w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi ...	25
Eric Ambukita: Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Demokratycznej Republice Konga w latach 2009-2012.....	36
Zbigniew Bentyn: Rola e-logistyki w procesie adaptacji struktury łańcucha dostaw do potrzeb klientów	48
Zbigniew Biniek: Proces wprowadzenia euro na Łotwie – wnioski dla Polski	58
Sebastian Bobowski: Implikacje ekonomiczne i polityczne projektu trójstronnego porozumienia o wolnym handlu Chiny – Japonia – Republika Korei	67
Elżbieta Bombińska: Pozycja państw azjatyckich w światowym eksporcie usług na początku XXI wieku.....	78
Jarosław Brach: Europejski – unijny drogowy transport ładunków w procesach internacjonalizacji i globalizacji – przyczyny sukcesu tej gałęzi	89
Dominika Brzęczek-Nester: Zmiany struktury geograficznej oraz struktury przedmiotowej obrotów towarowych w polskim handlu zagranicznym w latach 1999-2012.....	113
Anna Chrzęściewska: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Meksyku.....	129
Monika Chutnik, Aleksandra Kuźmińska-Haberła: Polska i Polacy w oczach młodych Europejczyków studiujących na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu. Stereotypy a decyzje edukacyjne.....	138
Małgorzata Czarnas: Atrakcyjność lokalizacji usług offshoringowych w Polsce na tle wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej.....	148
Małgorzata Czermińska: Graniczny ruch towarowy w Unii Europejskiej – wybrane aspekty z punktu widzenia procedur celnych	160
Małgorzata Domiter: Jakość instytucjonalna a zjawisko kłęski bogactwa	174
Jerzy Dudziński: Nowe relacje cen w handlu międzynarodowym a rola Chin w gospodarce światowej	188
Elżbieta Golemska, Małgorzata Szczyt: Wpływ logistyki międzynarodowej na przemiany strukturalne i koniunkturalne na rynkach światowych..	198
Eugeniusz Gostomski: Łotwy droga do strefy euro.....	209
Monika Grottel: Polska Służba Celna w realizacji innowacyjnego systemu obsługi podmiotów gospodarczych	219

Marcin Haberla: Przesłanki tworzenia klastrów i inicjatyw klastrowych w Polsce oraz cele ich funkcjonowania w świetle wyników badań własnych.....	230
Agnieszka Hajdukiewicz: Przyczyny wzrostu światowych cen produktów rolno-spożywczych w pierwszej dekadzie XXI wieku.....	239
Rafał Hryniewiecki: Geopolityczne implikacje zmian na światowych rynkach energetycznych – przypadek Kataru	251
Anna H. Jankowiak: Lokalizacja w klastrze jako motyw internacjonalizacji przedsiębiorstw	263
Dorota Agata Jarema: Reforma przedsiębiorstw państwowych w Chińskiej Republice Ludowej.....	272
Artur Klimek: Zmiany w polskich przedsiębiorstwach wskutek umiędzynarodowienia	288
Karolina Łopacińska: Inwestycje bezpośrednie chińskich przedsiębiorstw na rynku europejskim w przekroju branż	298
Marek Maciejewski: Specjalizacja i konkurencyjność eksportu państw Unii Europejskiej na rynki zewnętrzne.....	309
Dominika Malchar-Michalska: Polski eksport owoców i przetworów z owoców w latach 2001-2012	320
Joanna Michalczyk: Ewolucja polityki rolnej Unii Europejskiej na tle koncepcji zrównoważonego rozwoju	333
Wawrzyniec Michalczyk: Zmienność kursu złotego względem euro na tle innych walut krajów Unii Europejskiej	351
Bartosz Michalski: Zaawansowanie technologiczne polskiej wymiany handlowej w perspektywie problematyki bezpieczeństwa ekonomicznego. Przypadek sektorów <i>low-tech</i> w latach 2001-2012	363
Magdalena Myszowska: Atrakcyjność krajów Europy Środkowo-Wschodniej jako miejsca lokalizacji offshoringu usług	376

Summaries

Franciszek Adamczuk: Cluster model identification and its development stage on the example of ceramics and tourism cluster	24
Łukasz Ambroziak: The assessment of the competitive position of the new EU member states in foreign trade of agri-food products	35
Eric Ambukita: Foreign direct investment in the Democratic Republic of Congo in the years 2009-2012.....	47
Zbigniew Bentyn: The role of e-logistics in the process of adapting the structure of the supply chain to customer needs.....	57
Zbigniew Biniek: The process of euro introduction in Latvia – conclusions for Poland	66

Sebastian Bobowski: Economic and political implications of the project of China – Japan – Republic of Korea trilateral free trade agreement.....	77
Elżbieta Bombińska: The position of Asiatic countries in the world's export of services at the beginning of XXI century.....	88
Jarosław Brach: European – European Union road freight transport in the processes of internationalization and globalization – reasons behind the success of that mode	112
Dominika Brzęczek-Nester: Spatial-structural changes in Poland's foreign trade in 1999-2012.....	128
Anna Chrzęściewska: Foreign direct investment inflows to Mexico	137
Monika Chutnik, Aleksandra Kuźmińska-Haberla: Poland and Polish people in the eyes of young Europeans studying at the University of Economics in Wrocław. Stereotypes vs. educational decisions.....	147
Malgorzata Czarnas: Attractiveness of the offshoring services location in Poland against chosen Central and Eastern Europe countries.....	157
Malgorzata Czermińska: Border freight traffic in the European Union – some aspects from the point of view of customs procedures	173
Malgorzata Domiter: Institutional Quality and its relation to “the paradox of plenty” phenomenon.....	187
Jerzy Dudziński: New price relations in international trade and the role of China in the world economy.....	197
Elżbieta Golemska, Malgorzata Szczyt: Influence of international logistics on structural and economic changes on the global markets.....	208
Eugeniusz Gostomski: The Latvian way to the European Monetary Union ..	218
Monika Grottel: Polish Customs Authority in the implementation of innovative system of services for entrepreneurs.....	229
Marcin Haberla: Premises of clusters and cluster initiatives creation in Poland and the aims of their functioning in the light of own surveys	238
Agnieszka Hajdukiewicz: Reasons for the increase in world prices of agricultural products in the first decade of the XXI century	250
Rafał Hryniewiecki: Qatar and the geopolitical implications of the new developments on global energy markets	262
Anna H. Jankowiak: Location in the cluster as a motive of internationalization of enterprises	271
Dorota Agata Jarema: Reform of the State-Owned Enterprises in the Peoples Republic of China.....	286
Artur Klimek: Changes in Polish enterprises resulting from internationalization	297
Karolina Łopacińska: Direct investment of Chinese enterprises on the European market branch in the cross section of industries	308
Marek Maciejewski: Specialization and competitiveness of export of the EU countries to external markets	319

Dominika Malchar-Michalska: Polish export of fruit and fruit preparations in the period 2001-2012.....	332
Joanna Michalczyk: The evolution of European Union's agricultural policy against the background of the conception of sustainable development.....	350
Wawrzyniec Michalczyk: The volatility of the zloty's exchange rate to the euro against the background of other currencies of the European Union member states	361
Bartosz Michalski: Technological intensity of Polish foreign trade in the perspective of the concept of economic security. The case of low-tech sectors in the period 2001-2012	375
Magdalena Myszkowska: The attractiveness of Central and Eastern Europe countries for services offshoring.....	386

Jerzy Dudziński

Uniwersytet Szczeciński

e-mail: jdudzi@wneiz.pl

NOWE RELACJE CEN W HANDLU MIĘDZYNARODOWYM A ROLA CHIN W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ

Streszczenie: Chiny, z uwagi na znaczną i rosnącą rolę w gospodarce światowej, oddziałują stosunkowo silnie na tendencje i relacje cen obserwowane we współczesnym handlu międzynarodowym. Wspomniany wpływ dotyczy zarówno podaży dóbr przetworzonych, jak i popytu na surowce i żywność. Pośrednim efektem ukazanych wyżej zjawisk jest także proces określany w literaturze światowej jako „deindustrializacja” krajów rozwijających się przez Chiny. Zjawisko to szczególnie wyraźnie występuje w wywozie tzw. nowo uprzemysłowionych krajów Azji, obserwuje się je także w krajach Ameryki Południowej i Afryki. Pogłębieniu uległ ponadto – obserwowany od lat 50. ub. w. – proces pogarszania się relacji cen produktów przemysłu przetwórczego w eksporcie krajów rozwijających się w relacji do cen tych wyrobów w wywozie krajów rozwiniętych gospodarczo (tzw. *manufacture to manufacture terms of trade*).

Słowa kluczowe: ceny światowe, gospodarka światowa, *terms of trade*, Chiny, deindustrializacja.

DOI: 10.15611/pn.2014.369.1.15

1. Uwagi wstępne

W XXI w. obserwujemy w handlu międzynarodowym wiele nowych tendencji rozwojowych, wśród których na szczególną uwagę zasługuje kształtowanie się relacji cen. Notuje się bowiem bardzo wysoką dynamikę cen surowców i żywności, przy umiarkowanym tempie wzrostu cen dóbr przetworzonych. Wśród czynników determinujących pojawienie się wspomnianych relacji cenowych, wymienia się również rosnącą rolę Chin i specyficzne miejsce zajmowane przez ten kraj we współczesnej gospodarce światowej.

Celem niniejszego opracowania jest określenie kierunków i skali wpływu Chin na kształtowanie się tendencji cenowych we współczesnym handlu międzynarodowym. W pierwszej części przedstawiono ogólną charakterystykę ruchu cen w XXI w.

W drugiej ukazano rolę Chin we wzroście światowego popytu na surowce i żywność w XXI w., będącego jednym z istotniejszych czynników wysokiej dynamiki wzrostu cen, a także rosnące znaczenie Chin jako eksportera dóbr przetworzonych, oddziałującego bezpośrednio i pośrednio w kierunku relatywnego osłabienia dynamiki cen wyrobów przemysłu przetwórczego. W kolejnej części zaprezentowano uwagi dotyczące wybranych aspektów ruchu cen, wiążących się z wpływem Chin na tendencje i relacje cenowe. Z uwagi na ograniczone ramy opracowania zdołano jedynie zasygnalizować dwie bardzo interesujące i szeroko dyskutowane obecnie kwestie: tzw. deindustrializację krajów rozwijających się oraz tendencję do stałego pogarszania się relacji cen dóbr przetworzonych, eksportowanych przez kraje rozwijające się, w stosunku do osiąganych przez kraje rozwinięte gospodarczo (*manufacture to manufacture terms of trade*). Zjawisko to uległo w XXI w. wzmocnieniu w znacznym stopniu w efekcie rosnącej roli Chin w eksporcie światowym. Pracę kończy podsumowanie zawartych w niej rozważań.

Zakres czasowy opracowania obejmuje w zasadzie lata 2001-2012, a gdy było to możliwe, odniesiono się również do zjawisk notowanych w 2013 r. W pracy wykorzystano dostępne publikacje oraz źródła statystyczne pochodzące głównie z IMF, UNCTAD, WTO oraz ONZ.

2. Ruch cen w handlu międzynarodowym w XXI wieku

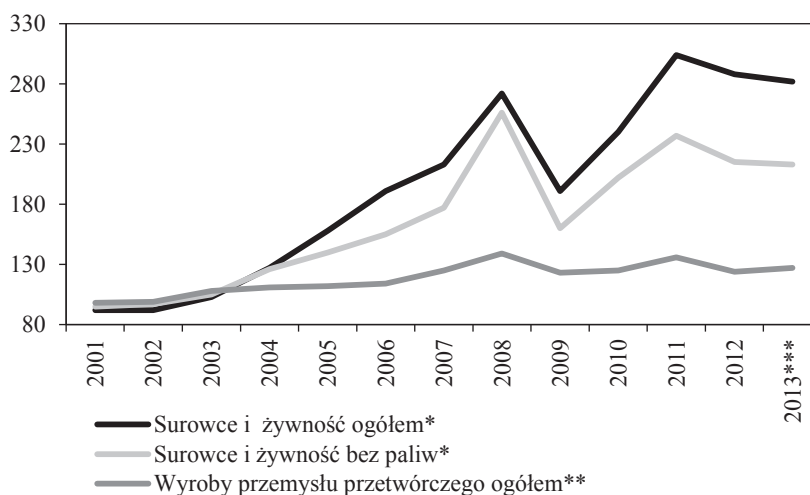
W ostatnich dwóch dekadach obserwujemy proces wyraźnego bezwzględnie, a także relatywnego (w stosunku do dóbr przetworzonych) wzrostu cen surowców i żywności w handlu międzynarodowym (por. rys. 1). Wskazana tendencja ma charakter względnie trwały. Poważny wzrost cen dóbr podstawowych – notowany w ujęciu bezwzględnym od 2003 r. (a relatywnie od 2004 r.) – został bowiem wyraźnie przerwany w ujęciu średniorocznym tylko raz (w okresie kryzysu w 2009 r.). Od stycznia 2010 r. do kwietnia 2011 r. obserwowano dalszą silną zwyżkę cen dóbr podstawowych. Po tym okresie nastąpiła względna stabilizacja ich cen (także wyrobów przetworzonych), a w 2012 r. wystąpił wręcz nieznaczny spadek cen nominalnych w obu grupach towarowych¹. W 2013 r. zanotowano natomiast umiarkowany ruch zniżkowy cen surowców i żywności, któremu towarzyszyła jednak lekka zwyżka cen dóbr przetworzonych.

Ogólnie można więc stwierdzić, że w latach 2001-2013 ceny surowców i żywności w eksporcie światowym wzrosły – w ujęciu nominalnym – blisko trzykrotnie (a bez paliw – ponad dwukrotnie). W ujęciu realnym (czyli w relacji do dynamiki cen dóbr przetworzonych w handlu światowym) wzrost ten był również bardzo silny, bowiem ponad dwukrotny (wskaźnik dynamiki w 2013 r. wyniósł blisko 230, 2000 = 100).

---

¹ W wypadku cen notowanych w euro i SDR można było dostrzec niewielki wzrost wskaźników cen, co wiązało się ze wzmocnieniem USD [por. *World Economic Outlook* 2013, s. 162].

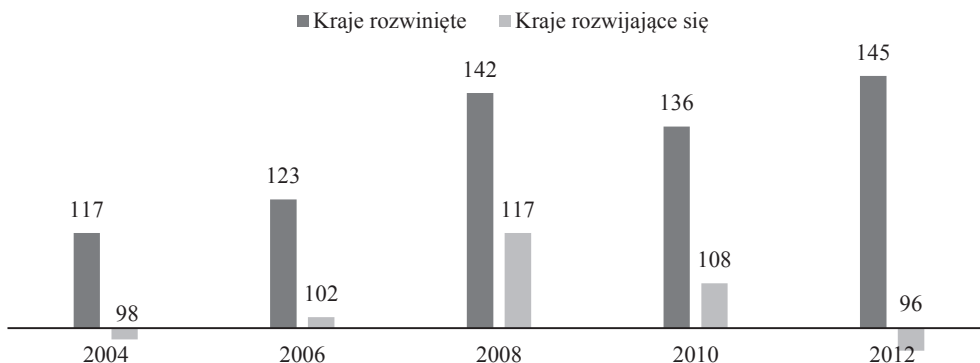

* Wskaźnik cen IMF; ** Wskaźnik cen UNCTAD; *** Wyroby przemysłu przetwórczego – II kwartał.

Rys. 1. Dynamika cen w handlu międzynarodowym wg grup towarowych w latach 2001-2013 (2000 = 100)

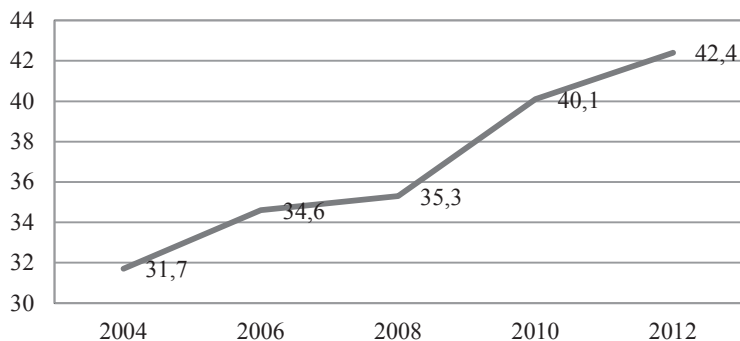
Źródło: UNCTAD statistical database, <http://unctadstat.unctad.org> (5.03.2014); www.imf/external/np/res/commod/table1.pdf (5.03.2014).

Ukazane wyżej zależności zasługują na uwagę również z tego względu, że w okresie bardzo wysokiej dynamiki cen surowców i żywności ceny dóbr przetworzonych (dominujących, jak wiadomo, w handlu międzynarodowym z udziałem około 65%) rosły w umiarkowanych tempie. W latach 2002-2008, a więc w okresie boomu surowcowego, ceny dóbr przetworzonych w eksporcie światowym (na bazie USD) wzrosły zaledwie o około 40% (por. rys. 2), a średnie ceny w łącznym eksporcie świata o około 60% [*Handbook of Statistics 2012*, s. 234]. Wskazana tendencja odbiega więc znacznie od występującej w latach 70. ubiegłego wieku. W tym ostatnim okresie notowano wprawdzie również bardzo wysoką dynamikę cen surowców i żywności, ale towarzyszyła jej silna inflacja o zasięgu światowym. W XXI w. sytuacja kształtuje się jednak odmiennie. Przyspieszonego tempa wzrostu cen dóbr podstawowych nie można bowiem w żadnej mierze wiązać ze zjawiskiem wysokiej inflacji światowej. W całym okresie (2000-2012) ceny dóbr przetworzonych w łącznym światowym wywozie wzrosły stosunkowo nieznacznie (o 47%), przy czym w eksporcie krajów rozwijających się nawet bezwzględnie spadły (o 4% w ujęciu nominalnym – por. rys. 2). Ta bardzo umiarkowana dynamika cen wyrobów przetworzonych wymaga odpowiedniego zaakcentowania, zwłaszcza na tle wspomnianego (nominalnie aż trzykrotnego) wzrostu cen surowców i żywności.

Rys. 2. Dynamika cen dóbr przetworzonych w eksporcie krajów rozwiniętych gospodarczo i rozwijających się w latach 2004-2012 (2000 = 100)

Źródło: obliczenia i zestawienia własne na podstawie unstats.un.org (15.02.2014).

Rys. 3. Udział krajów rozwijających się w światowym eksporcie dóbr przetworzonych w latach 2004-2012 (w %)

Źródło: obliczenia i zestawienia własne na podstawie: UNCTAD statistical database (15.02.2014).

Względnie niska dynamika cen dóbr przetworzonych była odzwierciedleniem strukturalnych przekształceń zachodzących w światowym eksporcie i wyrażających się w rosnącej roli dóbr przetworzonych, pochodzących z krajów o niskich kosztach produkcji. Proces ten – mocno akcentowany w ramach tzw. nowej geografii handlu rozwijanej przez P. Krugmana² – uwidocznił się wyraźnie już w latach 90. ubiegłego wieku, a w obecnym stuleciu jest nadal kontynuowany. Udział krajów rozwijających się w łącznym światowym eksporcie dóbr przetworzonych wzrósł z około 29% w 2000 r. do około 42% w 2012 r. (por. rys. 3). Zjawisko to wpłynęło na re-

² Szerzej na ten temat zob. Dudziński [2012], s. 744-754.

latywną obniżkę cen dóbr przetworzonych zarówno bezpośrednio (w efekcie coraz większego udziału krajów rozwijających się w globalnym wywozie), jak i pośrednio (wzmacniając konkurencję na rynku międzynarodowym i zmuszając pozostałych eksporterów do stosowania względnych obniżek cen).

Można więc stwierdzić, że Chiny (jak i inne kraje rozwijające się) przyczyniały się do powstania i utrzymywania się nowych relacji cen – dwukierunkowo. Z jednej strony zwiększały bowiem wydatnie popyt na surowce i żywność (a tym samym ich ceny), z drugiej natomiast – powiększając intensywnie podaż tanich dóbr przetworzonych i realizując strategię niskich cen eksportowych – wzmacniały tendencję do ich relatywnej (a niekiedy i bezwzględnej) obniżki w handlu międzynarodowym³.

3. Chiny a dynamika i struktura handlu międzynarodowego

Jak wskazuje się w licznych publikacjach, istotnym czynnikiem cenotwórczym w XXI w., związanym z fundamentami rynkowymi, był szybko rosnący popyt na surowce i żywność w krajach rozwijających się, w tym zwłaszcza w Chinach⁴. Szczególnie silna rola Chin w tym aspekcie wiąże się w znacznym stopniu z wielkością tego kraju⁵. Istotny wpływ wywierała także wysoka energochłonność i surowcochłonność szybkiego wzrostu gospodarczego. Zużycie aluminium w Chinach wzrosło w latach 2002-2012 blisko czterokrotnie, miedzi ponad dwukrotnie, niklu blisko dziewięciokrotnie, soi o około 120%, ropy naftowej o blisko 100%⁶.

W związku z tym Chiny stały się wiodącym – w skali świata – konsumentem wielu dóbr podstawowych, z udziałem sięgającym nawet ponad 40% ich łącznej światowej konsumpcji. Mimo iż kraj ten był zarazem znaczącym producentem niektórych dóbr podstawowych, ich produkcja nie pokrywała bardzo szybko rosnącego popytu. W rezultacie Chiny są obecnie największym światowym importerem niektórych artykułów, np. żelaza i soi (z udziałem wynoszącym około 60% globalnego importu). Pozostają także głównym importerem innych metali (miedź, nikiel) oraz surowców rolnych (bawełna, kaczuk naturalny). Wskazana rola Chin zasługuje na tym silniejsze zaakcentowanie, iż – w omówionym okresie – popyt na wiele towarów surowcowo-rolnych w krajach rozwiniętych gospodarczo obniżył się bezwzględnie, np. miedzi o 23%, niklu o 22%, bawełny o 67,6%, soi o 12,7%, ropy naftowej o 8,1%⁷.

Drugim kierunkiem oddziaływania Chin na ruch cen w handlu międzynarodowym jest sfera podaży dóbr przetworzonych. Kraj ten stał się obecnie największym światowym eksporterem, a w jego wywozie zdecydowanie dominują wyroby przemysłu przetwórczego (blisko 95%). Szczęólnego podkreślenia wymaga bardzo

³ Por. np. Kapliński, Farooki [2011].

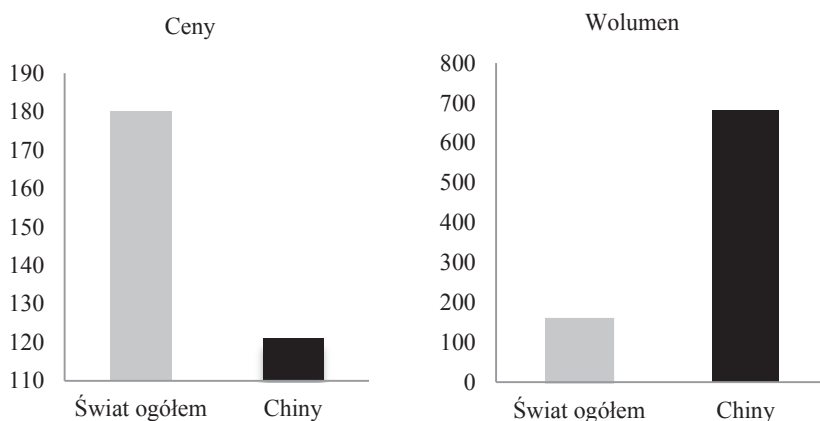
⁴ Por. np. Roache [2012], s. 21; Helbing i in. [2008], s. 13; Francis [2007], s. 13-25.

⁵ Por. Trade and Development [2013], s. 52-55.

⁶ Tamże, s. 53.

⁷ Tamże, s. 54.

wysoka dynamika wolumenu eksportu Chin. Dobitnie ilustruje to zjawisko rys. 4. Zwiększając wydatnie swój udział w globalnym wywozie (z 3,8% w 2000 r. do ponad 11% obecnie), Chiny w coraz większym stopniu determinują ruch cen dóbr przetworzonych w całym eksporcie światowym, oddziałując w kierunku ich relatywnego (a niekiedy w bezwzględno) spadku. Warto przykładowo wskazać, iż w latach 2001-2012 – kiedy to ceny w chińskim wywozie wzrosły zaledwie o 21%, a średnio w skali świata zwiększyły się o 80% – w eksporcie krajów transformacji systemowej (głównie Rosja) zwyżkowały aż trzykrotnie (wskaźnik $334 - 2000 = 100$)⁸.

Rys. 4. Dynamika cen eksportowych (*export unit value*) oraz wolumen eksportu w latach 2000-2012 (2000 = 100)

Źródło: obliczenia i zestawienia własne na podstawie unstats.un.org (15.02.2014).

Chiny – jak już sygnalizowano wcześniej – oddziałują przy tym na ruch cen dóbr przetworzonych nie tylko bezpośrednio (poprzez coraz większy udział w ich światowej podaży eksportowej), ale również pośrednio, w formie wpływu na zaostreżenie konkurencji na światowym rynku przemysłu przetwórczego. W tym ostatnim kontekście interesujące wydaje się porównanie dynamiki cen eksportowych dóbr przetworzonych w krajach reprezentatywnych dla regionu państw rozwiniętych gospodarczo: USA, Niemczech i Japonii, notujących wcześniej korzystne *terms of trade* w obrotach z zagranicą. W latach 2005-2012 ceny wyrobów przemysłu motoryzacyjnego w eksporcie Niemiec wzrosły o 12%, a w USA i Japonii o 9%, maszyn i urządzeń transportowych odpowiednio: o 31%, 29% i 21%. Dla porównania można wskazać, że w tym samym okresie ceny w łącznym światowym eksporcie wzrosły o 37%, produktów rolnictwa o 50%, a surowców mineralnych i paliw aż o 101%⁹.

⁸ Dane UNCTAD statistical database (5.03.2014).

⁹ Por. International Trade Statistics [2013], tab. A. 37, www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2013_e.pdf.

Podsumowując tę część rozważań, można więc stwierdzić, że im większa rola Chin w światowym handlu, tym silniej ich *terms of trade* wyznaczają kierunki zmian relacji cenowych w globalnej wymianie towarowej. Stałą obniżkę *terms of trade* Chin, wynoszącą w latach 2001-2012 około 30%, można uznać za jedną z istotnych determinant nowych relacji cenowych obserwowanych w handlu międzynarodowym w XXI w. (w ich eksporcie dominują bowiem dobra przetworzone, a w imporcie znaczącą część stanowią surowce i żywność).

4. Chiny a deindustrializacja krajów rozwijających się oraz proces pogarszania się *manufacture to manufacture terms of trade*

Jak wcześniej wspomniano, analizowane wyżej aspekty wpływu Chin na ruch cen w handlu międzynarodowym w XXI wieku wiążą się między innymi ze zjawiskiem określanym w literaturze mianem „deindustrializacji krajów rozwijających się”¹⁰. Rosnący popyt na surowce i żywność, zwiększający się poziom ich cen i efektywność eksportu – przy jednoczesnym relatywnym spadku cen dóbr przetworzonych – oddziałuje bowiem w kierunku wzrostu w wywozie krajów rozwijających się udziału dóbr podstawowych, a zmniejszenia produktów przemysłu przetwórczego. Jednocześnie rosnący – niekiedy bardzo silnie – import tych ostatnich z Chin wpływa ograniczająco na ich produkcję w poszczególnych krajach rozwijających się. W ten sposób Chiny, penetrując rynki wewnętrzne krajów Azji, Ameryki Łacińskiej i Afryki, skutecznie konkurują z rodzimą produkcją przemysłową. Jak wynika z prezentowanych w literaturze badań, najsilniej można zaobserwować te procesy w krajach Azji, w mniejszym stopniu Ameryki Łacińskiej (jakkolwiek wyraźniej Ameryki Południowej niż Środkowej) i relatywnie mniejszym w Afryce¹¹.

Drugą interesującą – a zarazem istotną z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia – kwestią, podnoszoną od dłuższego czasu w literaturze, jest problem stale pogarszania się relacji dynamiki cen w eksporcie dóbr przetworzonych krajów rozwijających się w stosunku do notowanej w wywozie tych dóbr przez państwa rozwinięte gospodarczo¹². Problem ten nabrał szczególnego znaczenia w świetle tendencji cenowych notowanych w XXI w.

Jak wskazuje się w literaturze udział dóbr przetworzonych w eksporcie krajów rozwijających się rośnie w bardzo szybkim tempie. O ile w 1955 r. wynosił zaledwie

---

¹⁰ Por. np. Wood, Mayer [2010]; Eichengreen i in. [2007], s. 201-226; Greenway i in. [2006]; Fung i in. [2013]; *The Impact of the Chinese...* [2007].

¹¹ Np. w pierwszej połowie ubiegłej dekady kraje Afryki zwiększyły eksport wyrobów przetworzonych aż dziesięciokrotnie, a surowców i żywności tylko trzykrotnie, jednak aż 2/3 łącznego przyrostu eksportu przypadało na te ostatnie produkty (por. Mayer, Fajarnes [2008]). W kwestii deindustrializacji krajów Ameryki Południowej por. np. *Latin America...* [2012], s. 55.

¹² Por. np. Chakraborty [2013] oraz przedstawioną tam obszerną literaturę.

8,3%, o tyle w 2002 r. wzrósł aż do 65,4% (a obecnie – w związku z nowymi relacjami cen – kształtuje się na poziomie około 60%)¹³. W tym aspekcie struktura eksportu krajów rozwijających się nie odbiega obecnie od notowanej w wywozie krajów rozwiniętych gospodarczo. Należy jednak zauważyć, że eksport ten skoncentrowany jest w kilkunastu dużych krajach. Jednocześnie rośnie także udział krajów rozwijających się w globalnym światowym eksporcie dóbr przetworzonych. W 1955 r. sięgał on zaledwie 5%, a w 2002 r. wzrósł do 28,1%, zaś obecnie (2012 r.) wynosi 42,6% (por. rys. 3). Widzimy więc, iż szczególnie silne zmiany występują w tym zakresie w ostatnich dekadach i w znacznej mierze wiążą się z rosnącą rolą Chin w handlu i gospodarce światowej.

Ceny w eksporcie wyrobów przemysłu przetwórczego z krajów rozwijających się odznaczają się jednak bardzo niską dynamiką, a niekiedy notuje się nawet ich bezwzględny spadek w ujęciu nominalnym (por. rys. 2). Tłumaczy to występowanie wspomnianego wyżej zjawiska strukturalnego pogarszania się *terms of trade* dóbr przetworzonych w eksporcie krajów rozwijających się w relacji do krajów rozwiniętych gospodarczo. Jak wynika z prezentowanych badań od 1975 r. do 2005 r. *net barter terms of trade* krajów rozwijających się *vis-a-vis developed countries* wykazywały stały trend zniżkowy wynoszący aż $-0,96$ w skali roku¹⁴. Własne szacunki, przedstawione na rys. 2, wskazują, że tempo tej obniżki uległo w XXI w. nawet przyspieszeniu (wzrost cen w eksporcie krajów rozwiniętych o 45%, przy bezwzględnym spadku cen w wywozie krajów rozwijających się).

Można więc stwierdzić, iż strategia niskich cen eksportowych realizowana przez Chiny pogłębiła, obserwowany wcześniej, proces pogarszania się *manufacture terms of trade* krajów rozwijających się. Wyłania się zarazem istotny – z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia – wniosek, iż głoszone wcześniej tezy o konieczności dywersyfikacji gospodarki i eksportu oraz industrializacji jako metody „ucieczki od pogorszających się *terms of trade*” (np. teoria Prebisch-Singera) przestają być – w warunkach współczesnej gospodarki – aktualne. Jakkolwiek nie należy oczywiście zapominać o innych negatywnych skutkach nadmiernej zależności od eksportu dóbr podstawowych (np. silne wahania cen i wpływów dewizowych)¹⁵.

W świetle przedstawionych wyżej rozważań dotyczących nowych zjawisk w ruchu cen w XXI w. interesujące wydaje się przypomnienie poglądu Ch.P. Kindlebergera (sformułowanego już w pierwszej połowie lat 50. ubiegłego wieku), iż relacje cen w handlu międzynarodowym nie wykazują strukturalnych zmian w układzie: dobra podstawowe a dobra przetworzone, lecz w relacji grup krajów: *underdeveloped countries vis-a vis industrialized countries*¹⁶. Kształtowanie się dynamiki i relacji cen w XXI w. zdaje się potwierdzać zaprezentowany wyżej pogląd.

¹³ Tamże, s. 1 oraz szacunki własne na podstawie UNCTAD statistical database.

¹⁴ Por. Chakraborty [2013], s. 33.

¹⁵ Por. np. *Commodity Dependence...* [2011] oraz Page, Hewitt [2001].

¹⁶ Badając relacje cenowe w latach 1913-1952 Ch.P. Kindleberger zaobserwował, że *terms of trade* państw Europy Zachodniej, w relacji do słabo rozwiniętych krajów pozaeuropejskich, poprawiły się aż o 50% (por. Kindleberger [1956], s. 248).

Warto również zwrócić w tym kontekście uwagę, że eksperci UNCTAD już dawno eksponowali tezę (na przykładzie rynków surowcowo-rolnych), iż to właśnie tzw. siła rynkowa (*market power*) krajów, wiążąca się z poziomem ich rozwoju ekonomicznego, decyduje o poziomie i dynamice ich cen eksportowych. Efektem tego jest wyraźnie wyższe tempo wzrostu cen analogicznych artykułów, osiągnane przez kraje rozwinięte gospodarczo niż rozwijające się¹⁷.

5. Zakończenie

Chiny, z uwagi na znaczną i rosnącą rolę w gospodarce światowej, oddziałują stosunkowo silnie na tendencje i relacje cen obserwowane we współczesnym handlu międzynarodowym. Wspomniany wpływ dotyczy zarówno podaży dóbr przetworzonych (tendencje do relatywnego osłabienia dynamiki cen), jak i popytu na surowce i żywność (oddziaływanie w kierunku bezwzględnej i relatywnego wzrostu cen).

Pośrednim efektem ukazanych wyżej zjawisk jest także proces określany w literaturze światowej jako „deindustrializacja” krajów rozwijających się przez Chiny (a jego wyrazem jest m.in. wzrost udziału surowców i żywności – kosztem dóbr przetworzonych – w eksporcie krajów rozwijających się). Zjawisko to szczególnie wyraźnie występuje w wywozie tzw. nowo uprzemysłowionych krajów Azji, obserwuje się je także w krajach Ameryki Południowej i Afryki. Pogłębieniu uległ ponadto – obserwowany od lat 50. ubiegłego wieku – proces pogarszania się relacji cen produktów przemysłu przetwórczego w eksporcie krajów rozwijających się do cen tych wyrobów w wywozie krajów rozwiniętych gospodarczo (tzw. *manufacture to manufacture terms of trade*).

Literatura

- Chakraborty S., 2013, *Manufacture Exports of the Developing Countries and Their Terms of Trade vis-a-vis the Developed Countries: Is Industrialization of Developing Countries an „Escape Route” from Prebisch-Singer Hypothesis?* http://courses.umass.edu/econ797arpollin/Manf_Manf_Tot.pdf (27.04.2013).
- Commodity Dependence and International Commodity Prices*, 2011, [w:] *Towards Human Resilience: Sustaining MDG Progress in an Age of Economic Uncertainty*, UNDP, New York.
- Dudziński J., 1998, *Ceny rynku międzynarodowego. Tendencje i mechanizm*, US, Rozprawy i Studia, t. CCCLIII, 279, Szczecin.
- Dudziński J., 2012, *Nowe relacje cen a kierunki przekształceń struktury współczesnego handlu międzynarodowego. Wyzwania gospodarki globalnej*, Prace i Materiały IHZ Uniwersytetu Gdańskiego nr 31, Gdańsk.

---

¹⁷ Np. w latach 1985-1996, a więc w okresie bezwzględnej niżki cen w handlu międzynarodowym, ceny surowców i żywności w eksporcie krajów rozwijających się spadły o blisko 40%, a krajów rozwiniętych gospodarczo zaledwie o 7%. Szerzej na ten temat zob. Dudziński [1998], s. 162-165.

- Eichengreen B., Rhee Y., Tong H., 2007, *China and the exports of other Asian Countries*, „Review of World Economics”, No. 143 (2).
- Francis M., 2007, *The Effect of China on Global Prices*, Bank of Canada Review, Autumn.
- Fung K.C., Garcia-Herrero A., Ospina M.N., 2013, *Latin American Commodity Export Concentration: Is There a China Effect?*, BBVA Working Paper 13/06, Hong Kong, January.
- Greenway D., Mahabir A., Milner Ch., 2006, *Has China Displaced other Asian Countries' Exports?* University of Nottingham, July.
- Handbook of Statistics*, 2012, UNCTAD, New York – Geneva.
- Helbing T., Mercer-Blackman V., Cheng K., 2008, *Commodities Boom. Riding Wave*, „Finance and Development”, March.
- IMF, 2014, www.imf/external//np/res/commod/table1.pdf (5.03.2014).
- International Trade Statistics 2013, www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2013_e.pdf.
- Kapliński R., Farooki M., 2011, *How China Disrupted Global Commodities: The Reshaping of the Worlds Resource sector*, Routledge, London.
- Kindleberger Ch.P., 1956, *The Terms of Trade*, Cambridge Mass.
- Latin America and the Caribbean in the World Economy 2011-2012*, 2012, Continuing Crisis in the Centre and New Opportunities for Developing Economies, United Nations, ECLAC, Santiago (Chile).
- Mayer J., Fajarnes P., 2008, *Triplin Africa's Primary Exports: What, How, Were?*, „The Journal of Development Studies”, Vol. 44, Issue 1.
- Page S., Hewitt A., 2001, *World Commodity Prices: Still a Problem for Developing Countries?*, Overseas Development Institute, London.
- Roache S.K., 2012, *China's Impact on World Commodity2 Markets*, IMF Working Paper WP 12/115, May.
- The Impact of the Chinese Presence in Africa*, 2007, Jetro, London.
- Trade and Development 2013, UNCTAD, New York.
- UNCTAD statistical database, 2014, <http://unctadstat.unctad.org> (5.03.2014).
- Wood A., Mayer J., 2010, *Has China de-industrialised other developing countries?*, QEH Working Paper Series, Working Paper No. 175, June.
- World Economic Outlook, 2013, IMF, Washington, April.

NEW PRICE RELATIONS IN INTERNATIONAL TRADE AND THE ROLE OF CHINA IN THE WORLD ECONOMY

Summary: China, owing to its significant and still increasing role in the world economy, has a relatively strong impact on price relations and tendencies in contemporary international trade. This influence concerns both the supply of manufactured goods (a relative slowdown in price dynamics) and the demand for commodities (absolute and relative price rises). One of direct effects of these phenomena is a process known in the literature as deindustrialisation of developing countries related to China's development (which is reflected, for instance, in the rising share of commodities – at the expense of manufactured goods – in total exports of developing countries). This phenomenon is particularly noticeable in exports of the so-called newly industrialised economies in Asia but it can also be observed in South American and African economies. Moreover, the deteriorating relationship between the prices of manufactured goods exported by developing countries and the prices of manufactured goods exported by developed countries (the so-called manufacture to manufacture terms of trade) – a process observed since the 1950s – has further deteriorated.

Keywords: world prices, world economy, terms of trade, China, deindustrialization.